fees. Active participation in membership not only deepens the experience of the individual and expands the potential of the organization, but expands its influence within the community, involving a wider segment of the community in organizational activities.

Key words: organizations, membership, sociology of organizations.

УДК 331.548:378.09

О. А. Ташкінова,
С. А. Булгакова,
М. А. Гонтар

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОГО ХАБУ «PROFIT QUEST» НА БАЗІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК НОВА ОРГАНІЗАЦІЙНА ФОРМА ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті проаналізовано особливості впровадження інноваційних форм профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю. Визначено, що проблема підготовки учнів старших класів до вибору власного професійного майбутнього є важливою в умовах сучасного розвитку суспільства. Проаналізовано різні організаційні форми здійснення профорієнтаційної роботи: соціально-психологічні служби у загальноосвітніх закладах; відділи профорієнтації у базових центрах зайнятості; ресурсні центри професійної орієнтації учнівської молоді у освітніх округах; центри соціальних служб для сім, дітей та молоді; різноманітні позашкільні заклади; відділи профорієнтації та рекрутингу у закладах вищої освіти тощо. Акцентується увага на необхідності впровадження нових організаційних форм профорієнтаційної роботи за принципом «рівний навчає рівного», де студенти соціономічних професій навчають/допомагають/активізують старшокласників до активного та відповідального вибору власного професійного майбутнього. Розглянуто діяльність профорієнтаційного хабу «PROFIT QUEST» на базі ДВНЗ «Приазовського державного технічного університету».

Ключові слова: професійне самовизначення, профорієнтаційна активізація, профорієнтаційна робота, учнівська молодь, професійна консультація, тренінг, профорієнтаційний хаб.

DOI 10.34079/2226-2830-2020-10-19-145-151

В умовах сьогодення ситуація на ринку праці напряму пов'язана зі зростанням безробіття та конкуренції через швидкий розвиток сфери ринкових відносин, а також нових форм власності. Тому все більшого значення для молоді набуває своєчасний і обґрунтований вибір майбутньої професії. Успішність життєвого шляху молодої людини значною мірою залежить від того, наскільки правильним був вибір професії, закладу вищої освіти, майбутнього професійного шляху. Це впливає на рівень мотивації, бажання вчитися та оволодівати новими знаннями та навичками, формує зацікавленість у подальшому професійному розвитку, покращує результати праці та підвищує рівень добробуту особи, що, в свою чергу, сприяє реалізації особистісного потенціалу та соціально-економічного розвитку держави, що отримує висококваліфікованих фахівців. Обрана професія повинна відповідати особистісним

якостям та можливостям молодшої людини, бути цікавою, та створювати можливості для конкурентоспроможності на ринку праці. Неправильний вибір майбутньої професії пов'язаний із впливом багатьох чинників, а саме: з недостатньою інформацією про актуальні професії, відсутністю розуміння своїх здібностей та адекватної оцінки своїх можливостей, психологічним тиском з боку батьків, викладачів тощо. Відбувається недостатнє охоплення профорієнтаційною роботою школярів, особливо дітей, що перебувають в складних життєвих ситуаціях, які часто не мають підтримки з боку батьків щодо вибору професії. Запорукою успішності цього процесу є ефективна, системна та якісна профорієнтаційна робота з учнівською молоддю, яка, з одного боку, сприятиме професійному самовизначенню учня, з іншого – сприятиме досягненню збалансованості між професійними інтересами, можливостями людини і потребами сучасного суспільства у фахівцях певних спеціальностей.

Окремі аспекти організації та здійснення профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю розглянуті у роботах таких вчених, як: Г.-М. Саппа, Н. Лященко (становлення інституту профорієнтації учнівської молоді в Україні); М. Гриньова, О. Ханнанова (профорієнтація як шлях до успішного професійного самовизначення особистості); Л. Гуцан (теоретичні та практичні аспекти профорієнтації у школі); М. Тименко (особливості профорієнтаційної роботи соціального педагога у загальноосвітніх навчальних закладах); С. Помінчук (модель професійної орієнтації учнівської молоді в державній службі зайнятості); О. Морін (діяльність ресурсних центрів професійної орієнтації учнівської молоді) та інші. Водночас, профорієнтаційна робота повинна бути не тільки системною, але й адаптивно, гнучкою, реагувати на зміни у суспільному житті, відповідати інтересам та особливостям представників сучасної учнівської молоді. Тому, метою цієї статті є аналіз особливостей впровадження нових організаційних форм профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю із застосуванням принципу «рівний навчає рівного» (на прикладі діяльності Профорієнтаційного хабу «PROFIT QUEST» ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»).

Професійна орієнтація учнівської молоді є важливим напрямом діяльності багатьох соціальних інституцій сучасності: від загальноосвітньої школи до базових центрів зайнятості. Сутність цієї діяльності полягає в оптимізації процесу професійного самовизначення особистості за допомогою використання різноманітних форм, методів та засобів впливу. Важливою умовою ефективності профорієнтаційної діяльності виступає обов'язкове врахування унікальності кожної особистості, що проявляється у мотивах, цінностях, інтересах, здібностях тощо, з урахуванням потреб сучасного ринку праці. Якісна профорієнтаційна робота завжди являє собою певну систему дій, спрямованих на досягнення збалансованості між особистісними характеристиками людини та потребами конкретного ринку праці.

Згідно з основними положеннями Концепції державної системи професійної орієнтації населення (постанова КМУ від 17 вересня 2008 року, №842, із змінами від 12.03.2020 р.), професійна орієнтація являє собою науково обґрунтовану систему взаємопов'язаних економічних, соціальних, медичних, психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізації здатності до праці особи, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір професії або на зміну виду трудової діяльності [2].

До основних елементів системи професійної орієнтації включають: професійну просвіту (інформацію); професійну консультацію; професійний відбір; професійну діагностику; професійну адаптацію; професійну активізацію; професійне виховання [4]. Важливо, що під професійною активізацією розуміється розвиток інтересів та

здібностей особистості в різних видах професійної діяльності через виховання і формування професійних інтересів, виховання поваги до даної професії, любові до праці, психологічної готовності до роботи.

В Україні діють різні організаційні форми профорієнтаційної роботи зі старшокласниками, а саме: соціально-психологічні служби у загальноосвітніх закладах; відділи профорієнтації у базових центрах зайнятості; ресурсні центри професійної орієнтації учнівської молоді в освітніх округах; центри соціальних служб для сім, дітей та молоді; різноманітні позашкільні заклади; відділи профорієнтації та рекрутації у закладах вищої освіти тощо.

Водночас, виникає потреба у реформуванні системи профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю через оновлення змісту, форм та методів роботи з різними соціальними групами та віковими категоріями населення з урахуванням їх специфіки, а також з урахуванням перспектив розвитку національної економіки, діджиталізації усіх сфері суспільного життя, потреб ринку праці тощо. У зв'язку з цим, новою ефективною організаційною формою здійснення профорієнтаційної роботи може стати структурний підрозділ на базі закладу вищої освіти, діяльність якого буде здійснюватися у напрямку профорієнтаційного інформування, консультування, діагностики та активізації старшокласників. Ідея створення на базі Університету безпечного освітнього середовища, спрямованого на формування та розвиток необхідних соціальних компетентностей особистості, пов'язана зі спрямованістю сучасної вищої школи на формування Soft skills – універсальних «м'яких» навичок, які поряд із професійними компетентностями, забезпечать майбутнім фахівцям конкурентоспроможність на ринку праці та успішність працевлаштування [3]. Основна діяльність повинна бути пов'язана із професійною активізацією учнівської молоді з метою формування людини, яка розуміє себе, володіє соціальними компетентностями та здатна обрати професію з урахуванням своєї майбутньої конкурентоспроможності на ринку праці.

Крім того, освітнє середовище повинно бути безпечним та спрямованим на розвиток особистості. Цікавим є досвід застосування принципу «рівний навчає рівного» (peer-to-peer education) [1], що передбачає залучення до активної реалізації профорієнтаційних заходів представників студентства, які навчаються на соціономічних спеціальностях (психологія, соціологія, соціальна робота, педагогіка). Принцип «рівний навчає рівного» – це принцип, за якого важлива інформація передається через спілкування на рівних підготовлених волонтерів з однолітками. Формат передачі інформації може бути у вигляді навчальних занять, семінарів, акцій, бесід, тренінгів тощо. «Однолітком» є член певної групи однакового віку з іншими членами цієї групи. А «рівний» – це людина, яка належить до тієї ж групи за тими чи іншими ознаками (вік, стан здоров'я, тощо) [1].

Використання принципу «рівний навчає рівного» при організації профорієнтаційної діяльності має такі переваги [1]:

- відбувається ефективна комунікація зі старшокласниками, легкість встановлення психологічного контакту та більш ефективна соціальна взаємодія. Студенти використовують зрозумілу мову й термінологію, невербальні засоби спілкування, і тому старшокласники відчувати себе більш комфортно в процесі обговорення різних питань;

- студенти розуміють проблеми старшокласників щодо вибору майбутньої професії та володіють певними знаннями щодо надання допомоги у професійному самовизначенні;

- усі заходи проходять інтерактивно, тому використовуються різні методи роботи: бесіди; дискусії; дебати; мозкові штурми; метод аналізу історій і ситуацій; рольові,

ділові та комунікативні ігри; творчі конкурси. Такі форми є зрозумілими та цікавими для школярів.

Ефективність такої діяльності буде вищою за умови залучення викладачів соціально-гуманітарних кафедр ЗВО до діяльності цього підрозділу у якості наставників та експертів.

Розглянемо більш докладно у якості прикладу діяльність профорієнтаційного хабу «PROFit Quest» на базі ДВНЗ «Приазовського державного технічного університету». Проект профорієнтаційного хабу було розроблено під час участі студентів спеціальності «Соціальна робота» у конкурсі UPSHIFT Україна у рамках програми ЮНІСЕФ «Посилення життєстійкості та підвищення громадської активності підлітків і молоді у східній Україні», яка впроваджується за фінансової підтримки Європейського Союзу (ЄС).

Діяльність Профорієнтаційного хабу «PROFit quest» спрямована на здійснення профорієнтаційної роботи із старшокласниками, передусім із сімей, які знаходяться в СЖО, щодо професійного інформування, професійної діагностики, професійного консультування та професійної активізації у ігровій та тренінговій формі. Профорієнтаційний хаб складається з тренінгової кімнати та квест-кімнати.

Завдання проекту:

- розробка інформаційних буклетів щодо актуальних професій та професій майбутнього;
- розробка та проведення тренінгів для старшокласників з метою виявлення професійних здібностей, професійної активізації та формування соціальної суб'єктності;
- розробка та проведення квестів та ігор з метою професійного самовизначення старшокласників;
- проведення профорієнтаційного тестування за методиками Є. Клімова та Дж. Голланда з метою визначення професійних здібностей для старшокласників;
- проведення профорієнтаційної діагностики та профорієнтаційного консультування залученими фахівцями із Маріупольського міського центру зайнятості, Центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді тощо;
- проведення соціологічного дослідження щодо рівня задоволеності старшокласниками загальноосвітніх шкіл міста рівнем організації та проведення профорієнтаційних заходів різними суб'єктами профорієнтаційної діяльності.

Беніфіціари: старшокласники (8-11 класи) загальноосвітніх шкіл, у тому числі, представники сімей із СЖО.

Проект реалізується з грудня 2019 р. Були розроблені тренінги, інформаційні лекції та квест-гра для старшокласників. Розробка змістовної частини тренінгів була здійснена студентами із залученням у якості експертів викладачів кафедри соціології та соціальної роботи. У тренінговій кімнаті проводилися профорієнтаційні тестування, інформаційні лекції та тренінги з метою формування у учнівської молоді необхідних Soft skills, професійної активізації (розвиток інтересів і здібностей особистості в різних видах професійної діяльності) та мотивації до праці тощо. Для квест-кімнати було розроблено сценарій гри, розташовані завдання за різними типами професій (відповідно до класифікації типів професій Є. Клімова). Старшокласники отримали можливість цікаво провести свій вільний час, виконати завдання на різноманітних локаціях та спробувати відчути себе у ролі фахівця певної професії (фізик, хімік, працівник поліції, ландшафтний дизайнер, художник та інші). Крім того, проектом передбачено індивідуальне психологічне консультування школярів.

Технології, які застосовуються у профорієнтаційному хабі:

- *вживання у роль*: передбачає вживання у ролі фахівців з актуальних професій, що дозволяє дізнатися про особливості тієї чи іншої професії;

- *інформаційно-освітні технології*: тренінгові інформаційні блоки, консультації;

- *технології з усвідомлення власних професійних здібностей*: тестування за спеціальними методиками, діагностика професійних якостей, практичні вправи (метод «мозкового штурму»), тренінг про актуальні професії, інформування про заклади вищої та професійної освіти у місті, області та Україні в цілому;

- *технології залучення до участі у проєкті фахівців зацікавлених організацій*: взаємодія із представниками загальноосвітніх шкіл, державних соціальних служб, громадських організацій тощо;

- *технології закріплення одержаних результатів проведеної роботи та позитивні результати взаємодії*: поєднання теоретичних знань та практики, цікаві вправи на аналіз різних професій, надання рекомендацій у виборі майбутньої професії тощо.

Учасники тренінгу, тестування та тематичної квест-гри позитивно оцінили свою участь у проєкті. Рівень задоволеності різними аспектами діяльності Профорієнтаційного хабу складає 4,7 бали (min – 1, 0 балів; max – 5,0 балів). Цікавою для школярів виявилася квест-гра. Більша частина опитаних зазначили, що після проходження квест-гри вони скористалися можливістю пройти індивідуальне консультування із психологом. Загалом, учасники відзначили, що їм було цікаво та корисно брати участь у заходах, організованих активістами Профорієнтаційного хабу.

Таким чином, розглянувши особливості проведення профорієнтаційної роботи з учнями старших класів загальноосвітніх шкіл, можна зробити наступні висновки. По-перше, здійснення ефективної та системної профорієнтаційної роботи є важливою умовою для подальшого професійного самовизначення особистості та зниження дисбалансу на ринку праці. По-друге, в Україні застосовуються різноманітні організаційні форми для проведення профорієнтаційної роботи. По-третє, важливо до здійснення профорієнтаційної роботи залучити ресурси університетів. Студенти соціономічних спеціальностей, завдяки своїм знанням, інноваційності та активній життєвій позиції, здатні організувати та змістовно наповнити безпечне та ефективне освітнє середовище для формування у школярів соціальних компетентностей та професійного самовизначення. Водночас, така діяльність повинна здійснюватися під наставництвом та керівництвом досвідчених фахівців, викладачів спеціальних кафедр університету. Отже, діяльність профорієнтаційного хабу «PROFit quest» може стати прикладом для впровадження нових організаційних форм реалізації профорієнтаційної роботи у закладах вищої освіти в Україні.

Список використаної літератури

1. Застосування підходу «рівний-рівному» в санітарно-просвітницькій роботі серед молоді та підлітків учасниками студентського волонтерського загону [Електронний ресурс] / І. А. Голованова, Н. О. Ляхова, І. В. Белікова, В. П. Лисак. – Режим доступу : http://elib.umsa.edu.ua/bitstream/umsa/9608/1/Zastosuvannya_pidhodu.pdf ; Zastosuvannya pidkhodu «rivnyi-rivnomu» v sanitarno-prosvitnytskii roboti sered molodi ta pidlitkiv uchasnykamy studentskoho volonterskoho zahonu [Elektronnyi resurs] / I. A. Holovanova, N. O. Liakhova, I. V. Bielikova, V. P. Lysak. – Rezhym dostupu : http://elib.umsa.edu.ua/bitstream/umsa/9608/1/Zastosuvannya_pidhodu.pdf

2. Концепція державної системи професійної орієнтації населення: постанова КМУ від 17 вересня 2008 року, №842, із змінами від 12.03.2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-%D0%BF#Text> ;

Kontseptsiiia derzhavnoi systemy profesiinoi oriiientatsii naseleennia: postanova KМУ vid 17 veresnia 2008 roku, №842, iz zminamy vid 12.03.2020 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-%D0%BF#Text>

3. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19> ; Polozhennia pro akredytatsiiu osvitenikh proqram, za yakymy zdiisniuietsia pidhotovka здobuvachiv vyshchoi osvity [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19>

4. Професійна орієнтація старшокласників: теорія і практика: наук.-метод. посіб. / за ред. О. В. Мельника. – Київ : Четверта хвиля, 2009. – Вип. № 1. – 230 с. ; Profesiina oriiientatsiia starshoklasnykiv: teoriia i praktyka: nauk.-metod. posib. / za red. O. V. Melnyka. – Kyiv : Chetverta khvyliia, 2009. – Vyp. № 1. – 230 s.

Стаття надійшла до редакції 11.04.2020

**O. Tashkinova,
S. Bulgakova,
M. Gontar**

ACTIVITY OF VOCATIONAL GUIDANCE HUB "PROFIT QUEST" ON THE BASIS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTION AS A NEW ORGANIZATIONAL FORM OF PROFESSIONAL ORIENTATION OF STUDENT YOUTH

The article analyzes the features of the introduction of innovative forms of career guidance work with student youth. It is determined that the problem of preparing high school students to choose their own professional future is important in today's world. It is noted that the success of a young person's life largely depends on how correct was the choice of profession, institution of higher education, profession. At the same time, the chosen profession should correspond to the personal qualities and capabilities of a young person, be interesting, and create opportunities for competitiveness in the labor market. Various organizational forms of career guidance work are analyzed: social and psychological services in secondary schools; career guidance departments in basic employment centers; resource centers for professional orientation of student youth in educational districts; social service centers for families, children and youth; various out-of-school institutions; career guidance and recruitment departments in higher education institutions, etc. Emphasis is placed on the need to introduce new organizational forms of career guidance work on the principle of "peer teaches peer", where students of socio-economic professions activate high school students to responsibly choose their own professional future. On the one hand, this form of interaction is more effective and efficient because students better understand the interests, motives and needs of high school students. On the other hand, it can become a form of practice for students enrolled in educational programs of socio-economic specialties of the first and second levels of higher education (social work, practical psychology, social pedagogy, etc.). The activity of the vocational guidance hub "PROFIT QUEST" on the basis of SHEI "Pryazovsky State Technical University" is considered. The purpose and tasks of the career guidance hub are analyzed. The activity of the Vocational Guidance Hub "PROFit quest" is aimed at vocational guidance work with high school students, especially from families in SJO, on professional information, professional diagnostics, professional counseling and professional activation in the form of games and training. Among the technologies used in the activities of the career guidance hub, the following are considered: use in the role; information and educational technologies; technologies for awareness of one's own professional abilities; technologies for involving specialists of interested organizations in the project and others. The results of the online survey of training participants, career guidance testing and thematic

quest game are analyzed.

Key words: *professional self-determination, career guidance activation, career guidance work, student youth, professional consultation, training, career guidance hub.*